

Ознаки психологічного віку особистості

Василенко Т. С.

*магістранта ННІ психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: vasylenkots@krok.edu.ua*

Склярова Г. О.

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: honcharovago@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9366-4591*

Наші соціальні очікування та оцінки щодо виконуваних ролей, поведінки, реакцій особистості визначаються, зокрема, її віком. Отже обізнаність із питання віку особистості є важливою для розуміння та прогнозування індивідуальної поведінки, а також функціонування суспільства в цілому.

Насьогодні визначень категорії “вік” існує дуже багато, що зумовлено різними підходами до вимірювання віку людини та вивченням питання віку людини багатьма суспільними науками. Виходячи з цього, у науковій літературі зустрічається опис різних видів віку:

Хронологічний вік-кількість календарних років, прожитих людиною. Говорячи про хронологічний вік, примітно відзначити вислів біографа Р. Баландіна: «Виміряти тривалість людського життя роками все одно, що книгу-сторінками, живописне полотно - квадратними метрами, скульптуру-кілограмами» [1].

Біологічний вік-це «зморшки на нашому тілі», це досягнутий окремим індивідом рівень розвитку морфологічних структур та пов'язаних з ними функціональних явищ життєдіяльності організму, що відповідає середньому для всієї популяції рівню, характерному для даного хронологічного віку.

Соціальний вік-формується в соціальному контексті на основі зовнішнього вигляду та поведінки. Соціальний вік зазвичай, хоча і не завжди, вербалізується в процесі взаємодії та може відрізнитися від хронологічного віку індивіда, а усвідомлення цього факту може супроводжуватися різними емоційними переживаннями (від задоволення до роздратування тощо) [2].

Психологічний вік-це характеристика людини як індивідуальності, вимірюється він в її «внутрішній системі відліку». О. О.Кронік порівнює психологічний вік особи зі стрілкою терезів, на одній чаші яких минуле, на іншій майбутнє. Коли виявляється більш значущим минуле-людина почувається старшою, коли вагоміше майбутнє-молодше. Ця метафора демонструє, як впливає ставлення до життя на переживання віку. Дослідження показали, що, коли для людини з кожним роком майбутнє не скорочується, а відкриває нові перспективи розвитку, коли людина не зупиняється на досягнутому, а спрямована на все більш вагомі досягнення, це веде її до душевної молодості. Але, якщо головне-позаду, здається реалізованим, то незалежно від паспортного віку «стаєш старим» [3].

Щоби краще зрозуміти сутність психологічного віку особистості, та його особливості, у порівнянні з іншими підходами до визначення віку людини, пропонуємо розглянути основні ознаки психологічного віку особистості.

1. Визначення психологічного віку відбувається, зокрема, на основі самооцінки. Самооцінка віку є головною характеристикою так званої «реалізованості» власного

психологічного часу, і передбачає дію глибинних механізмів узагальнення часових відносин. Можна припустити, що людина оцінює себе молодшою або старшою за хронологічний вік, виходячи з більш серйозних підстав, ніж просто довільне бажання бачити себе в тому віці, який здається йому найбільш привабливим, хоча і цей фактор необхідно враховувати. Тобто, визначення психологічного віку відбувається більше на основі внутрішніх критеріїв, а не зовнішніх показників (зріст, вага, розвиненість статевих органів-за біологічного підходу, кількість прожитих років-за хронологічного) [3].

2. Тісний зв'язок психологічного віку із суб'єктивним переживанням часу. Загальне відношення особистості до часу власного життя, його динаміку «слід описувати не у масштабі прожитих людиною років, а у масштабі пережитих великих біологічних циклів його організму, що відповідають С-періодичності, під час яких людина має здійснювати великі для кожного вікового періоду діяння». Отож, якщо життя людини було сповнене багатьма подіями, потрясіннями, її внутрішнє відчуття свого віку може значно перевищувати реальний вік [1].

3. Вплив психологічного віку на життєві домагання, перспективи й життєві стратегії особистості. В залежності від психологічного віку життєві домагання та перспективи особистості будуть різними. При меншому психологічному віку життєві домагання будуть завищеними, а життєві перспективи-великими; при відповідності психологічного та хронологічного віку життєві домагання будуть адекватними, а життєві перспективи-оптимальними; при більшому психологічному віку життєві домагання будуть заниженими, а життєві перспективи звуженими [4].

4. Оборотність психологічного віку. У деяких межах психологічний вік принципово оборотний. Це означає, що «людина як старіє у психологічному часі, так може й помолодшати у ньому за допомогою збільшення частки психологічного майбутнього чи зменшення психологічного минулого» [3].

5. Вплив ситуації на визначення особистістю свого психологічного віку. Контекст ситуації, в якій знаходиться індивід, суттєво впливає і на його власну поведінку, на основі сприйняття якої формується оцінне судження сторонньої особи стосовно його віку. Зокрема, залежно від віку особи, з якою він взаємодіє, індивід може обирати різні способи самопрезентації. Так, дослідники Н. Коупленд та Дж. Коупленд описали випадок 79-річної досліджуваної на ім'я Мей. У розмові з жінкою свого віку Мей розповідала про себе як про активну та незалежну, протидіючи стереотипному образу особи старечого віку. У розмові з 38-річною жінкою Мей описала себе геть в інший спосіб, утворивши протилежне враження, яке підтверджувало стереотипні уявлення про старість та про залежність у старості [2].

Отже, психологічний вік особистості, у загальному вигляді являє собою ставлення особистістю до себе як до дитини, молодшої людини, чи людини похилого віку, що обумовлює вибір особистістю того чи іншого варіанту поведінки, а також, в певній мірі, уможливорює продовження молодості (або навпаки, веде до передчасного старіння).

Ключові слова: вік особистості, психологічний вік, ознаки психологічного віку.

Список використаних джерел

1. Василець Н. М. Соціально-психологічні особливості суб'єктивного переживання психологічного віку. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2017. Вип. 2. С. 91-97.

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2017_2_12.

2. О. І. Донець. Вік особистості в соціально-психологічному вимірі. Теорія і практика сучасної психології. 2020. Том 3. Вип. 1. С. 28-33.

3. Головаха Є. І., Кронік А. А. Психологічний час особистості. К.: Наукова думка, 1984. С. 173-175.

4. Пирог Г. В. Зв'язок життєвих стратегій сучасної молоді з психологічним віком: теоретичні аспекти. Сучасні наукові дослідження в психології та педагогіці-прогрес майбутнього: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 22-25.